

Гранти як інструмент розвитку закладів вищої освіти

Актуальність теми наукового дослідження зумовлена проблемою постійного обмеження фінансування вітчизняних закладів вищої освіти відносно все нових потреб, що регулярно виникають. Специфіка закладів вищої освіти, полягає в тому, що їх діяльність можлива лише за умов повного та систематичного фінансового забезпечення освітніх проектів – наявності як державних, так й інших форм їх фінансування.

Метою дослідження даної науково–дослідної роботи є характеристика місця грантів у фінансовій системі закладів вищої освіти України та світу. Основу методологічного підходу в даній науково–дослідній роботі складає якісне поєднання методів критичного аналізу наукової й методичної літератури та законодавчих документів, щодо питань фінансування закладів вищої освіти.

Результати дослідження. Головними результатами, які були отримані в рамках цього наукового дослідження, слід вважати характеристику місця грантів в системі фінансового забезпечення діяльності закладів вищої освіти в Україні та світі. Охарактеризовано місце грантів у фінансовій системі закладів вищої освіти. Наведено приклади джерел сучасного грантового фінансування закладів вищої освіти в Україні та світі. Наголошено на необхідності: розширення залучення коштів з альтернативних джерел з метою підвищення якості освіти та ефективності функціонування закладів.

Висновки. Результати цього наукового дослідження, а також сформульовані на їхній основі висновки, мають суттєву значимість для вітчизняних керівників закладів вищої освіти, відповідальних за державне фінансування ВНЗ керівників Міністерства освіти та профільних міністерств і відомств й керівників організацій–донорів, що планують приєднатися до програм грантового фінансування наукових, навчальних чи інших проектів ВНЗ. Альтернативні джерела фінансування закладів вищої освіти розвантажують бюджет Міністерства освіти та надають гнучкості фінансовій політиці самих закладів, що призводить до підвищення наукового та інноваційного розвитку в національних масштабах.

Ключові слова. вища освіта; наукові гранти; фінансове забезпечення; джерела фінансування.

JEL Classification JEL Classification G3 Corporate Finance and Governance

ANDRYI ZOLOTAREVSKYI

Grants as a tool for the development of higher education institutions

The relevance of the topic of scientific research is determined by the problem of constant limitation of funding of domestic institutions of higher education in relation to new needs that regularly arise. The specificity of higher education institutions is that their activity is possible only under the conditions of full and systematic financial support of educational projects – the presence of both state and other forms of their financing.

The purpose of this research work is to characterize the place of grants in the financial system of higher education institutions of Ukraine and the world. The basis of the methodological approach in this research work is a qualitative combination of methods of critical analysis of scientific and methodical literature and legislative documents regarding the financing of higher education institutions.

Research results. The main results obtained within the framework of this scientific research should be considered the characteristics of the place of grants in the system of financial support for the activities of higher education institutions in Ukraine and the world. The place of grants in the financial system of higher education institutions is characterized. Examples of sources of modern grant financing of higher education institutions in Ukraine and the world are given. The need is emphasized: expanding the attraction of funds from alternative sources in order to improve the quality of education and the efficiency of the functioning of institutions.

Conclusions. The results of this scientific research, as well as the conclusions formulated on their basis, are of significant importance for domestic heads of higher education institutions, heads of the

Ministry of Education and relevant ministries and departments, and heads of donor organizations that plan to join grant financing programs for scientific, educational or other projects of higher education institutions. Alternative sources of financing for higher education institutions relieve the budget of the Ministry of Education and provide flexibility to the financial policy of the institutions themselves, which leads to increased scientific and innovative development on a national scale.

Keywords: higher education; scientific grants; financial support; sources of funding.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування та розвитку вищих закладів освіти характеризуються динамічністю змін в наукових та учбових планах та напрямках розвитку, все нових викликах для науковців та викладачів по всьому світу. Нові відкриття вимагають створення все нових проектів з їх дослідження та розвитку шляхів та засобів їх запровадження в світову практику. За вдалих результатів наукових досліджень кожен проект має отримати своє продовження та прогресивний розвиток у вигляді, як мінімум, одного наступного проекту. Проте, наукові успіхи призводять до значних відкриттів, що вимагають все масштабніших нових заходів з їх розвитку та впровадження.

Метою статті є визначення місця грантів у системі фінансування закладів вищої освіти в Україні та світі.

За даними Відділу зовнішніх зв'язків Міжнародного валютного фонду за останнє століття доступ до освіти надзвичайно зріс, рівень неписьменності різко впав, і більша частка людей завершує початкову, середню або вищу освіту, ніж будь-коли раніше. Але величезні проблеми залишаються. Близько 115 мільйонів дітей молодшого шкільного віку в даний час не відвідують школу. Більшість із них неписьменні й живуть у абсолютній бідності — більшість — жінки. Приблизно 264 мільйони дітей середнього шкільного віку наразі не відвідують школу [1].

Заклади вищої освіти, що продукують заходи наукового поступу суспільства та створюють навчальне підґрунтя для розвитку суспільства не мають права ігнорувати нові, альтернативні шляхи фінансування своїх наукових та навчальних проектів, адже скорочення фінансування загрожує втратою наукового поступу суспільства, спочатку на регіональному, а згодом й на національному та міжнародному рівнях. В той же час, верхньої межі наукового розвитку не існує, й відповідно, він потребує постійного та систематичного поступу, наразі у формі все нових прогресивних наукових проектів та навчальних заходів, що здійснюються здебільшого на основі навчальних закладів.

Аналіз досліджень та публікацій. На думку вітчизняного вченого Л. К. Воронової, фінансування, це забезпечення наявним грошовим капіталом для використання [2].

До видів фінансування закладів вищої освіти та наукових проектів слід віднести державне фінансування з центральних бюджетів Міністерства освіти, регіональних (області, району, міста, державної районної в місті, сільських та селищних) бюджетів й інших джерел. До інших можна віднести фінансування з боку приватних фізичних та юридичних осіб — фондів, підприємств, об'єднань громадян та окремих фізичних осіб й власні прибутки закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. В кожній країні заклади вищої освіти мають власні традиції отримання власного прибутку, це такі проекти й заходи як проектне моделювання, добровільні внески випускників, пожертви королівських осіб, продаж власного мерчу, роялті з інтелектуальної власності, гранти на отримання освітніх послуг для вступників та студентів й гранти для самого вищого навчального закладу на його розвиток чи на здійснення окремих наукових чи навчальних проектів.

Загальною для світової практики фінансування вищої освіти можна розглядати такий грантове фінансування. Згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності», грант — грошові та інші засоби, які передаються на безоплатній та безповоротній основі громадянам і юридичним особам, у т.ч. іноземним громадянам та іноземним юридичним особам, а також міжнародним організаціям, які отримали право на надання грантів на території України у встановленому порядку на проведення певних наукових досліджень, напр. у галузі фармації, біотехнології, фармакології та ін., на умовах, які передбачені грантодавцями. Гранти передаються науковим працівникам, науковим організаціям, навчальним закладам вищої професійної освіти, іншим юридичним особам та громадянам. Отримувачі грантів розпоряджаються ними від-

Таблиця 1. Відношення обсягу грантових коштів до загального обсягу фінансування вищого навчального закладу

№ з.п.	ВНЗ	2021			2022			2023		
		Грантів	Всього	%	Грантів	Всього	%	Грантів	Всього	%
1	Columbia University	1785793	5,195,103	34,37	1785793	5,827,054	30,64	1789394	6,195,776	28,88
2	University of Oxford	61 млн J	117,3	52	77,0 млн. J	121,1 млн. J	63,58	78,9 млн. J	132,6J	59,5
3	Universita di Bologna	428.555,41 €	109.861.946,82 €	39	32 726 504 €	110.847.853,42€	29,52	38 428 555,41€	119.384.196,33€	32,18

повідно до законодавства України або на умовах, на яких ці гранти виділяються [3].

Розглядаючи заклади вищої освіти України та світу, слід зазначити спільну рису їх фінансування з державного бюджету, а саме – система переговорного з питань фінансування є одним із найпоширеніших методів. Це також перший крок для багатьох інших альтернативних процедур вирішення спорів. Успішні переговори зазвичай призводять до певного обміну або отримання переваг у результатах колективних переваг. Обмін може бути значущим прикладом, таким як гроші, часові зобов'язання або конкретна поведінка або нематеріальні способи, такі як угода змінити ставлення чи очікування, або вибачення (Pruitt & Carnevale, 1993). У традиційній техніці розподілу коштів у секторах освіти надання фінансування визначається шляхом переговорів за участю уряду та вищих навчальних закладів на основі критеріїв введення та історичних тенденцій як посилення (Ahmad et al., 2012a; Salmi & Hauptman, 2011; Strehl et al., 2007). Вищі навчальні заклади та системи в більшості країн зазвичай фінансуються через узгоджені бюджети або формули фінансування, які зосереджуються на вхідних ресурсах або кількості зарахованих студентів. За даними Salmi & Hauptman (2011), обсяг фінансування, визначений у процесі переговорів, традиційно прогнозований на основі історичних тенденцій і зазвичай розподіляється серед вищих навчальних закладів у постатейних бюджетах або блокових грантах [4].

З метою визначення місця грантів в фінансуванні закладів вищої освіти в Україні та світі було проаналізовано їх частину в фінансуванні трьох іноземних та трьох вітчизняних вишах, а саме – Columbia University in the City of New York (Columbia University) [5], University of Oxford [6] та L'Alma Mater Studiorum – Università di Bologna [7]. Див. таблиця 1.

Результати досліджень. Відношення обсягу грантових коштів до загального обсягу фінансування вищого навчального закладу вказує на місце грантів у системі фінансового забезпечення конкретного закладу. Наведені приклади використання закладами вищої освіти грантів характеризують їх місце в системі фінансування закладів вищої освіти як провідне, на одному рівні з прямим державним фінансуванням та оплатою освітніх послуг.

Висновки

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що гранти, як форма фінансування закладів вищої освіти є суттєвим підґрунтям для окремих учбових, наукових, суміжних та інших проектів закладами вищої освіти в світі. Це зумовлюють ті переваги, що сприяє актуалізації персональної відповідальності за ефективність використання власних та залучених коштів та стимулює розширення грантового фінансування навчання обдарованої молоді. Грантове фінансування у закладах вищої освіти сприяє гнучкості фінансової політики самих закладів та ефективності надання освітніх послуг, як результат, це призводить до покращення підготовки фахівців, проведенню нових наукових досліджень та інноваційному розвитку держави в цілому.

На разі в Україні не запроваджено практику використання грантів на розвиток та окремі проекти закладів вищої освіти, що збіднює фінансовий інструментарій їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0042/002/article-A011-en.xml>
2. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011 – 558 с.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою підтримки наукової і науково-технічної діяльності» від 01.12.1998 р. № 285-XIV [2]. Документ 3534-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 21.12.2023. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 3, ст.21)
4. АбдРахман Ахмад Шарджейрайра Сепіпуден. Нг Кім-Сун. Аналіз системи фінансування вищої освіти. Міжнародний журнал навчання у вищій освіті. 06.2015. Малайзія
5. <https://www.finance.columbia.edu/sites/default/files/content/Finance>
6. https://www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/Oxford_University_Financial_Statements_2022-23.pdf
7. <https://www.unibo.it/it/ateneo/chi-siamo/bilanci-di-ateneo/bilanci-di-ateneo>
8. <https://www.lmu.de/en/search/?gsearch=t=gsearch-1&q=Jahresabschluss+der+Universit%C3%A4t+2023>

References:

1. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0042/002/article-A011-en.xml>

2. Slovník financovo-právných terminů / za zah. red. d. yu.n., prof. L. K. Voronovoyi. – 2–e vyd., pererobl. i dopovn. – K.: Alerta, 2011 – 558 s.

3. Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrainy z metoyu pidtrymky naukovoї i nauko–tehnichnoyi diyal'nosti» vid 01.12.1998 r. № 285–XIV [2]. Dokument 3534–IX, chynnyy, potochna redaktsiya – Prynyattya vid 21.12.2023. (Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2024, № 3, st.21)

4. Abd Rakhman Akhmad. Shardzheyrayra Saripuden. Nh Kim–Sun. Analiz systemy finansuvannya vyshchoyi osvity. Mizhnarodnyy zhurnal navchannya u vyshchii osviti. 06.2015. Malayziya

5. <https://www.finance.columbia.edu/sites/default/files/content/Finance>

6. https://www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/Oxford_University_Financial_Statements_2022-23.pdf

7. <https://www.unibo.it/it/ateneo/chi-siamo/bilanci-di-ateneo/bilanci-di-ateneo>

8. <https://www.lmu.de/en/search/?gsearch=t=gsearch-1&q=Jahresabschluss+der+Universit%C3%A4t+2023>

Дані про автора

Золотаревский Андрій Вікторович,

доктор філософії в галузі економіки, незалежний дослідник

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4960-1538>

e-mail: 1zol@rus.net

Data about the author

Andriy Zolotarevskyi,

Doctor of Philosophy in Economics, Independent researcher

e-mail: 1zol@ukr.net

Надходження статті до редакції 07.04.2026

Прийнято до друку 21.04.2026

Опубліковано 29.04.2026